

Posudek oponenta práce

ŠKOPKOVÁ, Andrea. *Komparace občanského vzdělávání v České republice, Francouzské republice a Spolkové republice Německo*. Praha, 2017. 70 s., bez příloh. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra andragogiky a personálního řízení. Vedoucí práce: PhDr. Martin Kopecký, Ph.D.

1. Obsah a struktura práce

Předkládaná diplomová práce má celkový rozsah 70 stran, přičemž 58 stran zabírá samotný text. Je rozdělena do čtyř samostatných kapitol, Úvodu a Závěru. Členění textu je na první pohled poměrně logické, jednotlivé pasáže na sebe navazují a myšlenkově rozvíjejí danou problematiku. Při bližší zkoumání však struktura výkladu vzbuzuje některé otázky. Jaký je např. účel a funkce zařazení kapitol 1.2.1 a 1.2.2, u nichž není na první pohled patrný vztah k celé problematice? Na výslednou podobu práce má však zásadnější dopad skutečnost, že ústřední téma bylo „vyčerpáno“ v kontextu prvních dvou kapitol, které jediné reálně obsahují jakousi komparaci tří vybraných zemí. Následující dvě kapitoly, tj. zhruba polovina práce, pak mají podobu jakési volné reflexe na pomezí mediálních a sociálních studií, která však s uvedenou komparací prakticky nesouvisí. Z mého pohledu se jedná o zcela jiné téma odpovídající zcela jiné práci. Autorka by měla psát o aktuálních podobách a formách občanského vzdělávání, nikoli o problémech občanské společnosti či o kritice médií. Tento přístup by bylo možné pochopit, kdyby jednotlivé analyzované problémy byly následně aplikovány na sféru občanského vzdělávání a bylo provedeno srovnání jejich podob ve vybraných zemích. To se však neděje. Určitý náznak tohoto přístupu lze sice najít v Závěru, ten by však měl mít zcela odlišnou funkci. Celý výklad se tak rozpadá do dvou nekompatibilních a navzájem nekorespondujících částí. Gros práce spočívá pouze ve druhé kapitole a právě v Závěru, což jsou v zásadě jediné pasáže, jejichž obsah odpovídá názvu práce.

Zvolené téma lze hodnotit jako vysoce specifické a zcela odpovídající odborné profilaci katedry. Problematika občanského vzdělávání představuje tradiční andragogické téma, které především v minulosti patřilo mezi oblíbené a často zpracovávané. Vlivem společenských změn se nicméně postupem času ocitlo na okraji zájmu odborné veřejnosti a teprve v posledních letech zažívá určitou renesanci. Nejen z toho důvodu lze zaměření posuzované práce hodnotit jako velmi přínosné, což ještě podtrhuje deklarované komparativní zaměření celého výkladu. Zvolený přístup nicméně přináší i zvýšené nároky z hlediska samostatnosti a komplexnosti zpracování. V každém případě je nutná určitá úroveň především odborného fundamentu a praktických zkušeností, schopnost analýzy a nakládání s relevantními a aktuálními informacemi. Výše uvedené předpoklady však, bohužel, nebyly beze zbytku naplněny. Cíl práce není dle mého názoru v Úvodu práce jednoznačně stanoven, respektive specifikován, neboť použitá formulace umožňuje více různých alternativ uchopení a zpracování vybrané problematiky.

2. Odborná úroveň

Jak již bylo konstatováno, oblast občanského vzdělávání stála v posledních desetiletích více méně stranou zájmu, především v souvislosti s občanským vzděláváním dospělých. Výsledkem je skutečnost, že dosavadní rozpracování této tematiky v našich podmínkách je poměrně kusé. Marginálnost vybraného obsahu se projektuje i do nedostatku relevantní výchozí literatury odpovídající odborné úrovni, která navíc v naprosté většině reflektuje pouze segment formálního vzdělávání dětí a mládeže. Přesto však zvolený komparativní přístup nabízí dostatek příležitosti k reflexi dosavadního zpracování

problematiky minimálně v evropském měřítku a i kvalita a zaměření vybraných zdrojů odpovídá charakteru posuzované práce.

Pro celý text je však typická především určitá odborná a obsahová nevyváženost. Například samotný ústřední pojem „občanské vzdělávání“ je dle mého názoru analyzován výrazně zkratkovitě, bez potřebného kontextuálního zakotvení. Co má autorka na mysli výrokem, že: „v řadě zemí občanské vzdělávání probíhá po relativně dlouhé období“ (s. 15)? V téže souvislosti jsou zmiňovány aktivity Rady Evropy ze sedmdesátých let 20. století, ačkoli odborné zdroje kladou kořeny tohoto segmentu edukace do podstatně ranějších období společenského vývoje. Právě zde konkrétně narážíme na problém, že v textu není dostatečným způsobem vymezeno, co přesně si autorka pod spojením občanské vzdělávání představuje a jaké z mnoha možných pojetí je pro účely práce relevantní (a z jakého důvodu). Nejde tu o žádné „slovíčkaření“ (viz strana 15), ale o zásadní problém, neboť vlastně celá historie vzdělávání dospělých je z určitého úhlu pohledu historií vzdělávání občanského. Nepochopitelné rovněž je, že ačkoli je práce obhajována na Katedře andragogiky a personálního řízení, tak právě andragogická perspektiva v textu jednoznačně absentuje.

Nedostatečná definice ústředního pole zájmu pak reálně znemožňuje provedení kvalitní a validní komparace. V zásadě se dá konstatovat, že text má charakter přehledové studie, která se často odehrává spíše na úrovni terminologické a organizační, nikoliv však obsahové či koncepční (témata jako účast na edukačních aktivitách, financování, institucionální zabezpečení, obsahové zaměření, realizované projekty apod.). Velká část „analýzy“ aktuálního stavu občanského vzdělávání v České republice je pak zpracována na základě jediného zdroje, navíc již poněkud zastaralého. Přitom platí, že i v kontextu vzdělávání dospělých jsou k dispozici prameny ve formě studií, odborných článků, statistických šetření apod., které by zajisté napomohly komplexnímu uchopení celé oblasti. Ovšem za předpokladu, že by je autorka využívala.

Z výše uvedeného vyplývá i neaktuálnost některých uváděných informací. Stranou autorčiny pozornosti např. zůstává aktuální příprava nové koncepce občanského vzdělávání, kterou na základě rozhodnutí vlády z prosince 2016 garantuje Ministerstvo pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu. Jednoznačné tvrzení ze strany 22, že OV je „sledováno MŠMT“ proto nemá absolutní platnost. Vše výše uvedené samozřejmě platí i pro dvě další komparované země. V souvislosti s Francií bych rád upozornil na velmi zajímavý a podnětný koncept občanského vzdělávání jako formy alternativní testu, kterážto tematika byla rozpracována i v českých odborných zdrojích. Škoda, že si autorka informace o této inspirativní perspektivě nedohledala.

Výsledný dojem z práce negativně determinují i některá nejasná tvrzení či nevhodné formulace. Co má např. autorka na mysli výrokem, že „slibná prvorepubliková tradice však byla přerušena komunistickou koncepcí občanského vzdělávání coby osvěty“ (s. 23)? Zdrojový text, který je v této souvislosti odkazován, hovoří o něčem trochu jiném... A pokud autorka uvádí, že občanské vzdělávání v Německu probíhá ve formální, neformální a informální podobě (s. 29), tak platí, že v ostatních zemích tomu tak není? Nejednotně jsou používány i pojmy vzdělávání dospělých a celoživotní učení (viz například kapitola 3.2).

3. Práce s literaturou

Soupis bibliografických citací obsahuje přiměřený počet 83 pramenů, včetně očekávaného zastoupení zdrojů zahraniční provenience. Lze konstatovat, že v rámci celého textu autorka většinou prokazuje svou schopnost korektně s vybranými prameny pracovat a dodržet stanovené nároky. Přesto je však možné zaznamenat některá dílčí opomenutí formálního charakteru. V Soupisu např. variuje uvádění teček za jednotlivými zdroji. U závěrečných (diplomových, bakalářských, absolventských) prací je zvykem uvádět i vedoucího této práce, fakultu a katedru, na které byla obhájena, případně webovou adresu, na které je k dispozici. Rovněž u řady uvedených mezinárodních dokumentů je otázkou, zda je

autorka skutečně držela v ruce v podobě tištěného textu, nebo zda nakládala s elektronickou podobou. V tom případě opět měly být uvedeny relevantní webové adresy. A poslední poznámka: u článků a kapitol z kolektivních monografií a sborníků musí být vždy upřesněna konkrétní stránková lokace. V samotném textu je pak možné zaznamenat nevhodnou podobu odkazů na s. 20–21, u nichž nelze jednoznačně identifikovat autora.

4. Grafické zpracování

Z hlediska grafického zpracování je práce vypracována zodpovědně a až na výjimky nevykazuje žádná závažnější pochybení. Upozornil bych nicméně, že číslování stran má začínat již na straně 2.

5. Jazyková úroveň

Posuzovaná diplomová práce vykazuje solidní jazykovou úroveň odpovídající požadavkům kladeným na tento typ odborné studie. Kromě již uvedených pochybení v Soupisu bibliografických citací se však v práci místy objevují určité stylistické nedostatky a nevhodné formulace. Karlova Univerzita se ve skutečnosti jmenuje Univerzita Karlova (s. 13), Evropská unie se píše s malým „u“ (s. 20).

6. Podněty k rozpravě

- a) Jak by autorka stručně shrnula aktuální situaci občanského vzdělávání dospělých v České republice?
- b) Jaký je aktuální stav přípravy nové koncepce občanského vzdělávání u nás?

7. Závěrečné hodnocení práce

Ačkoli posuzovaný text přináší řadu zajímavých informací a relevantních podnětů, domnívám se, že celkový výsledek je – i přes evidentní množství vložené práce – výrazně determinován řadou zásadních nedostatků. Očekávání vycházející z názvu a zaměření práce nebylo, dle mého názoru, naplněno. Z těchto důvodů práci k obhajobě **nedoporučuji**.

V Praze dne 29. srpna 2017

PhDr. Michal Šerák, Ph.D.